

Vi synger og vi ler - og lærer russisk: nye genrer i språkundervisningen

Ingunn Lunde

IKRR/Seksjon for russisk språk og litteratur

E-mail: ingunn.lunde@krr.uib.no

Bakgrunn

Russisk defineres tradisjonelt som et språkfag, og språkfagene har noen spesielle problemer og utfordringer når det gjelder undervisning på universitetsnivå. Det viktigste av disse er forholdet mellom *språkinnlæring* og *egentlig studium*. Vi studerer russisk med to hovedsiktemål: dels for å kunne snakke, skrive og lese russisk, dels for å kunne *studere* russiske språk-, litteratur- og kulturuttrykk, f.eks. et lingvistisk fenomen, en litterær tekst eller et historisk forløp. Vårt studieobjekt er samtidig vårt viktigste redskap i studiet, og språkferdigheten en forutsetning for å kunne studere selve faget.

Det betyr at når vi begynner å studere russisk, ligger vårt studieobjekt mye fjernere fra oss enn hvis vi vil studere f.eks. historie, der vi kan åpne en bok og tilegne oss en historisk fremstilling fra dag 1. Systematisk og kritisk lesning, korrekt gjengivelse og selvstendig vurdering er selvfølgelig viktige teknikker man må lære seg i ethvert fag. Men mengden av energi, tid og undervisning som skal til før studieobjektet gir seg til kjenne, så å si, kan ikke sammenlignes med det som kreves i et språkstudium som russisk. Derfor er det også på mange måter problematisk at språkstudier er normert innenfor de samme tidsrammer som andre HF-studier.

Problemene byr på en rekke utfordringer, og en av disse er å finne egnet språkmateriale som på en gang kan lære studentene *russisk*, og lære studentene noe *om russisk*, slik at denne siste komponenten ikke alltid blir forvist til sekundærlitteraturen på andre språk. Især er dette en utfordring på grunnutdannelsen (BA-nivå), siden språkferdighetene da fremdeles er begrensete og lesehastigheten lav.

Det her beskrevne utviklingsprosjektet i universitetspedagogikk besto i å introdusere to nye genrer i tekstopsumet til kurset RUS201, dvs. tredje semesters russisk: sanger (10 sider) og anekdoter (5 sider). Både sanger (folkesanger, viser) og

anekdoter (vitser, gjerne politiske) utgjør en viktig del av russisk populærkultur og jeg har i en viss tid registrert et hull i studentenes kulturelle kompetanse på dette felt. Det er en topos å si at situasjonen har endret seg siden ens egen studietid, men dengang (1988-1994) var faktisk sanger og anekdoter en naturlig del av det faglig-sosiale studentliv. Dette kan skyldes tilfeldigheter, gruppedynamikk eller bestemte lærekrefter, men henger formodentlig også sammen med at studentgruppene nå er noe større enn tidligere.

Opplegg

Opplegget, som beskrives i detalj lenger nede, var som følger:

1. Høsten 2003 arrangerte jeg som innledning en russisk sangkveld for alle studentene.
2. Våren 2004 hadde RUS201 sanger (10 ss) og anekdoter (5 ss) på pensum.
3. Stoffet ble gjennomgått (sang, dramatisering av anekdoter, gruppearbeid med presentasjoner av sanger).
4. 15 mars 2004 arrangerte jeg en ny sangkveld for og med studentene.
5. Ved kursslutt ble tiltaket evaluert.

Hensikt og læringsmål

Opplegget var et forsøk på å komme språkfagenes evige dilemma, skissert ovenfor, i møte med et avgrenset prøveprosjekt. Tiltaket har således helt konkrete læringsmål, som kan oppsummeres i fire punkter: 1. språklig kompetanse, 2. kulturell kompetanse, 3. historie og realia, 4. faglig-sosial kontekst/motivasjon.

1. Å synge på fremmedspråk har først og fremst positive effekter på fonetikkforståelse, især lytteforståelse og uttale. Utover dette er sanger lette å lære utenat og bidrar dermed både til økt ordforråd og til innlæringen og memoriseringen av faste

vendinger og grammatiske konstruksjoner.¹ Anekdotene fortelles i et hverdagsspråk (gjerne i dialogform) som studentene ellers får liten føling med gjennom tekststudiet. Humoren er ikke sjelden språklig, dvs. krever en språkforståelse som går ut over den elementære. De viktigste språklige læringsmål dekker altså et vidt felt av språkkompetansen og er knyttet til fonetikkforståelse og praktisk uttale, lytteevne, ordforråd, internalisering av språkstrukturer, et spontant hverdagsspråk og et innblikk i språklig humor på fremmedspråket.

2. Både sanger og anekdoter er en viktig del av russisk kultur. Sangene er dels folkelige, dels visesanger og sanger fra filmer, anekdotene er en oftest muntlig² formidlet kortform, en folkelig, språklig respons til historien, politikken og dagliglivets problemer, hyppig preget av sort humor og ironi. Tilsammen utgjør de to genrer en slags urban folklore som er en del av almindannelsen til svært mange russere idag. Alene derfor er det viktig å gi studentene et innblikk i dette materialet. Spesielt anekdotene er en i høy grad levende og aktuell genre. Det har knapt hendt en viktig begivenhet i verden før det allerede eksisterer en eller flere russiske anekdoter om den.

Det ligger helt andre (kulturelle og historiske) mekanismer og realiteter bak fremkomsten av en sang eller anekdote enn en læreboktekst. Et innblikk i denne bakgrunnen gjennom studiet av ”autentiske” tekster bidrar til å øke, ikke bare studentens kulturkunnskap, men også deres forståelse av kommunikasjonsmønstre innenfor den fremmede kultur.³

¹ Det har vært hevdet at en av grunnene til at bruk av sanger ofte er så vellykket i fremmedspråkundervisningen er kombinasjonen av verbale og musikalske ferdigheter som aktiviserer begge hjernehalvdeler samtidig (musikalske ferdigheter er som regel lokaliserte i høyre hjernehalvdel mens verbale ferdigheter oftest ligger i venstre). Aktiviseringen av begge hjernehalvdeler er, hevdes det, ofte det beste utgangspunkt for kreativ virksomhet. Se Gardner 1983 og Blakeslee 1980. Det er også interessant i denne sammenhengen at personer som er bilinguale med døvespråk (Sign) som det ene av de to morsmål, f.eks. hørende barn av døde foreldre, utvikler bedre verbale evner generelt. Døvespråket utvikler fremfor alt visuelle evner (høyre hjernehalvdel) idet det er bygget opp av elementene form, bevegelse og tid (bevegelsens tempo). Se Sacks 1990.

² Nå er i tillegg internett blitt en viktig formidlingskanal for anekdoter, se f.eks. <http://www.anekdot.ru>. De samles også i bøker, se f.eks. Borev 1995; Dubovskii 1992.

³ Det finnes etter hvert en stor litteratur om integreringen av kultur og språk i fremmedspråkundervisningen; se generelt Brooks 1968, Murphey 1990, Buttjes 1991, Galloway 1992; for russisk materiale (sanger) især Iudin-Nelson 1997 (bibl. pp. 478–504), Potanenko 2003. Iudin-Nelsons avhandling inneholder også en stor praktisk del med forslag til undervisningsopplegg og oppgaver omkring sanger.

3. Især anekdotene har et stort læringspotensiale når det gjelder formidling av historie, politikk og sovjetisk og postsovjetisk dagligliv. Hver epoke har sine karakteristiske anekdoter, som gjerne henspiller på dagliglivets absurditeter, ledernes udugelighet og det store gapet mellom politiske idealer og praktisk politikk. For å forstå dem, kreves god kjennskap til disse forholdene. En gjennomgang som bygger opp en forståelses-kontekst for teksten formidler derfor mye realia-kunnskap.
4. Begge de omtalte genrene er av "lettere" karakter og dermed godt egnet som avveksling, om enn ikke "pustepause", i undervisningssammenheng. Lystbetont læring har selvsagt stor motivasjonsverdi. Derutover har dette materialet et betydelig potensiale i det rent faglig-sosiale. Sangkvelder ved instituttet i Bergen har en positiv effekt på miljøet blant studenter og lærere, og i Russland vil studentene i samkvem med russere, både profesjonelt og privat, ha stor nytte og glede av å ha fått en grunnleggende kompetanse i å synge og spøke på russisk.

Gjennomføring og resultat

Alt stoffet ble på ulike måter gjennomgått i undervisningen. Anekdotene ble lest (oftest med rollefordeling) og oversatt av studentene, mens lærer supplerte med forklarende kommentarer. Gjennomgangen viste som regel at studentenes realia-kunnskaper ikke var tilstrekkelige for å forstå anekdoten, dvs. humoren. Lærerens oppgave ble dermed å bygge opp en forståelseshorisont som satte studentene i stand til å le av teksten! I denne prosessen ligger utvilsomt et enormt læringspotensiale. Det er likefrem fascinerende, rent pedagogisk, hvor mye man kan "smugle inn" av kunnskapsformidling i gjennomgangen av en anekdote, der målet er at studenten skal le - og forstå hvorfor. Teksten selv er poengtert, og kanskje - forhåpentligvis - husker studenten derfor stoffet bedre enn om han eller hun hadde lest en tradisjonell fremstilling av sovjetisk dagligliv eller politisk historie.

Siden humoren stundom er språklig, bidrar gjennomgangen til å gi studentene et utvidet perspektiv på språket de studerer. Det gir studentene en sterk tilfredsstillelse (insider-følelse) å forstå en spøk på et annet språk; samtidig innebærer en slik forståelse også en mer avansert form for *språkforståelse*, siden studentene øves i å betrakte fremmedspråket på et metanivå som går ut over grammatikk og vokabular.

Sangene ble til dels sunget i plenum på forelesning, men hovedsakelig på sangkvelden; som forberedelse utførte studentene et gruppearbeid der sangene ble fordelt og hver gruppe laget en oversettelse av sangen og presenterte den for de andre studentene på 5-10 min. (på forelesning). I tillegg ble det lagt ut lydfiler av sangene i studentportalen. Kurset hadde 17 studenter, og det kom 20 på sangkvelden (noen gjester fra andre kurs), og tilbakemeldingene var svært positive.

Evaluering

Evalueringen besto av en vanlig kursevaluering med to enkle tilleggsspørsmål: ”Hva synes du om å ha sanger på pensum?” og ”Hva synes du om å ha anekdoter på pensum?”. Responsen kan oppsummeres med de stadig tilbakevendende svarene ”veldig bra”, ”kjempebra”, ”kjempekjekt”, ”veldig bra og gøy”, som, bortsett fra å signalisere om en alarmerende liten variasjon i studenters adjektivinventar, var positiv lesning for undertegnede initiativtaker.

Perspektiver

Prosjektet må kunne karakteriseres som vellykket og sanger og anekdoter blir nå en fast del av pensumet for RUS201. Man bør også tilrettelegge for bruk av denne typen materiale i første og andre-semester russiskstudium. Det er videre planen å arrangere en sangkveld for alle studenter en gang i semestret, og eventuelt utvide denne til å bli en russisk kulturkveld med innslag av andre genrer, f.eks. sketsjer, små teaterstykker, diktresitasjon mm. Heri ligger muligheter til å inngå et nærmere samarbeid med vår tilreisende russiske språkpedagog som har timer i muntlig språkferdighet med studentene. Endelig bør det opprettes et nettsted der studentene selv kan finne materialer, linker og informasjon omkring russiske sanger og anekdoter, og evt. andre genrer av populærkulturen.

Sitert litteratur

- Blakeslee, T.R. *The Right Brain: A New Understanding of the Unconscious and its Creative Powers*, Garden City, NY 1980.
- Borev, Iu. *Kratkii kurs istorii XX veka v anekdotakh, chastushkakh, baikakh, memuarakh po chuzhim vospominaniiam, legendakh, predaniiakh i t.d.*, Moskva 1995.
- Brooks, N. "Teaching Culture in the Foreign Language Classroom", *Foreign Language Annals* 1. 1968, pp. 204–217.
- Buttjes, D. *Mediating Languages and Cultures: Towards an Intercultural Theory of Foreign Language Educatio*, Clevedon 1991.
- Dubovskii, M. *Istoriia SSSR v anekdotakh: 1917–1992*, Smolensk 1992.
- Galloway, V. "Toward a Cultural Reading of Authentic Texts", *Languages for a Multicultural World in Transition*, ed. H. Byrnes, Lincolnwood, Ill. 1992, pp. 87–121.
- Gardner, H. *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. New York 1983.
- Iudin-Nelson, L.J. *Songs in the L2 Syllabus: Integrating the Study of Russian Language and Culture*, Doctoral Dissertation, University of Wisconsin-Madison, Dept. of Slavic Languages and Literatures 1997.
- Murphey, T. *Song and Music in Language Learning: An Analysis of Pop Song Lyrics and the Use of Song and Music in Teaching English to Speakers of Other Languages Series*, (Europäische Hochschulschriften, Reihe 11: Pädagogik 422) Bern & New York 1990.
- Potanenko, T.A. "Pesni k detskim mul'tiplikatsionnym i igrovym fil'mam v obuchenii russkomu iazyku kak inostrannomu" *Russkii iazyk za rubezhom* 4, 2003, pp.68–73.
- Sacks, O. *Seeing Voices: A Journey into the World of the Deaf*, New York 1990.